

Erik Hrnčiarik

Rímske a germánske výrobky z kosti, parohoviny a slonoviny z auxiliárneho kastela v Iži v kontexte severopanónskej hraničnej zóny. 126 str. textu s obrázkami v texte, 22 tabuliek. Trnavská univerzita v Trnave/Archeologický ústav SAV Nitra, Trnava 2015. ISBN 978-80-8082-935-3

1. Náročnosť spracovania riešenej problematiky práce

Autor spracoval nálezy zo systematického výskumu rímskeho tábora v Iži, ktorý trval viac ako 35 rokov. Výskum priniesol početné nálezy datované do rôznych vývojových fáz tábora. Cieľom predloženej práce bolo spracovať špeciálnu skupinu predmetov, ktoré sú vyhotovené z kosti, parohu a slonoviny. Ide o pomerne široké spektrum produktov, ktoré boli používané v rôznych oblastiach ľudského života. Keďže lokalita nebola obývaná len Rimanmi, práca pojednáva aj o germánskych nálezoch. Takáto úzko ohraničená problematika si vyžiadala aj oboznámenie sa s remeselnou výrobou a taktiež bolo potrebné konfrontovať predmety v širšom geografickom okruhu. Je správne, že takáto rozsiahla kolekcia nálezov bola súbežne analyzovaná aj odborníkom – archeozoológom.

2. Posúdenie úrovne spracovania práce

Práca je rozdelená na kapitoly I-VIII, pričom VII je zoznam použitej literatúry a VIII prílohy. V častiach I a II sa autor zameril na stručnú charakteristiku náleziska, ako aj problematiky, ktorej sa venuje v ďalších častiach. Využitiu a technológii spracovania kosti, parohu a slonoviny v prvých štyroch storočiach po Kristovi je venovaná kapitola III. Podrobnejšie sa zaoberá materiálom. Hneď v úvode autor rieši problém zoologického určenia M. Fabišom (2006) a porovnáva ho s výsledkami z iných lokalít daného obdobia. Problémové je hlavne početné zastúpenie slonoviny v sledovanom súbore, ktoré autor na základe vlastných skúseností s prácou s materiálom prehodnocuje. Odvoláva sa na prácu Béal, J. C. (2000), kde je slonovina uvádzaná ako import a jej zastúpenie je minimálne. Bolo by vhodné, ak by autor urobil vlastnú sumárnu tabuľku v prehodnotenej verzii, možno aj s odôvodnením. V tabuľke 2 pod názvom využitie osteologického materiálu jednotlivých druhov zvierat na výrobu predmetov by som odporúčala ako druh zvierat'a uvádzať slon a materiál zub. Z terminologického hľadiska ide o kel - čiže zub. Kel je extrémne dlhý očný zub niektorých

cicavcov (v tomto prípade slona). Ďalšie samostatné časti sú zamerané na technológiu opracovania kosteného, parohového a slonovinového materiálu v Rímskej ríši a u Germánov. Z analýzy vyplýva, že Rimania uprednostňovali slonovinu a kosť a Germáni skôr parohovú industriu. Poznatky o nástrojoch a dielňach tvoria tiež samostatnú časť. Dodnes sa nepodarilo definovať a vymedziť dielne. Spracovanie tejto suroviny určite patrilo k podomáckemu remeslu. Podľa jeho názoru aj medzi vojakmi mohli byť šikovní jednotlivci, ktorí takéto predmety zhotovovali. Písomné pramene a ani epigrafické pamiatky o dielňach nie sú známe. Na náhrobných stélach sa zachovali zobrazenia pracovných profesií ako výrobca ihlíc, hrebeňov a pod. Jediní písomne doložení špecialisti boli tí, ktorí spracovávali slonovinu. To však nevyklučuje možnosť, že práve títo „odborníci“ vedeli spracovať aj kosť a paroh. Kapitola IV je v podstate základnou časťou práce. V nej sú spracované výrobky z kosti, parohu a slonoviny z rímskeho tábora v Iži-Leányvári. 254 predmetov je rozdelených podľa funkčného zaradenia do jednotlivých skupín. Ku šperkom autor radí dekoratívne ihlice, koráliky, prívesky-amulety, náramky. K súčasťam vojenského výstroja a výzbroje patria súčasťi mečov, pošvy mečov, kostené obloženia lukov a šípov a iné súčasťi. Do tretej skupiny zaradil predmety súvisiace so spracovaním textilu. Ďalej sú to hudobné nástroje, predmety dennej potreby, súčasťi nábytku a skriniek, stolové hry, písárske potreby, hrebene, korčule, predmety bližšie neidentifikovateľné a polotovary.

Veľmi dôležitou časťou práce je kapitola V. Vyhodnotenie. Autor sleduje percentuálne zastúpenie jednotlivých predmetov v prepojení na celkový výskyt v kontexte. Zložitá situácia spojená s prestavbou, časté premiešanie vrstiev, ako rôzne stavebné zásahy, či staršie, alebo novoveké, negatívne zasiahli do možnosti presne datovať jednotlivé nálezy. Bolo to možné iba u 119 kusoch, čo možno považovať za úspech. Autor ich spája s existenciou jednotlivých stavieb v priamom časovom prepojení. Pôvod týchto predmetov rieši v samostatnej časti. Dokázať, že sú miestnymi výrobkami je priam nemožné. Neexistuje doklad dielne. Skôr je pravdepodobné, že sa s bežnými výrobkami dostali na lokalitu z miestnych panónskych dielní ako Aquincum, Brigetio, Gorsium, Intercisa.

V závere prehľadne zosumarizoval zistené poznatky o sledovaných predmetoch.

Najpočetnejšiu skupinu tvoria ihlice s datovaním od 1. do 5. stor. Ďalšou početnou skupinou sú súčasťi rímskeho výzbroja a výstroja (datovanie do 2. až 3. stor.). Aj napriek tomu, že z auxiliárneho tábora v Iži chýbajú niektoré typické predmety ako napr. lyžičky, lopatky na čistenie uší alebo pyxidy, možno konštatovať, že ide o relatívne širokú škálu výrobkov, ktoré svojou skladbou nevybočujú zo spektra nálezov z iných vojenských staníc na panónskej hranici.

Práca obsahuje katalóg predmetov, ktorých číslovanie zodpovedá číslovaniu na tabuľkách. K prílohám patria ešte tabely a obrázky v texte.

3. Prínos a úroveň výsledkov práce

Počas archeologických výskumov rímskeho tábora v Iži, Leányvári bolo objavených 254 predmetov zhotovených z kosti, parohu a slonoviny. Na základe funkcie ich možno rámcovo rozdeliť na šperky, súčasti výzbroje a výstroja vojakov, nástroje súvisiace s produkciou textilu, hudobné nástroje, nožiky, súčasti nábytku, stolové hry, písárske potreby, germánske hrebene, korčule, predmety neurčiteľnej funkcie a polotovary. Zásadný význam má katalóg predmetov so všetkými základnými údajmi a prepojením na obrazové prílohy.

Vo všeobecnosti sa dá konštatovať, že práca sumarizuje výsledky dlhodobého záujmu autora o danú problematiku. Zistené fakty a ich interpretácie majú význam a prínos nielen pre poznanie dejín auxiliárneho kastela v Iži, ale aj celého sledovaného obdobia v kontexte severopanónskej hraničnej zóny.

4. Posúdenie formálnej stránky práce

Práca je písaná zrozumiteľne a zodpovedá požadovanej odbornej úrovni. Po formálnej stránke ju možno hodnotiť ako dobre štruktúrovanú. V kapitole III. v úvode autor uvádza, že v roku 2006 vykonal MVDr. Marián Fabiš, PhD. osteologickú analýzu opracovaných kostených, slonovinových a parohových nálezov z rímskeho tábora v Iži. Jej výsledky sú zhrnuté v Tabelle 1. Chýba mi tu citácia samotnej práce od M. Fabiša a nie je ani v zozname literatúry. Zo zoznamu literatúry vypadli aj niektoré diela, ktoré sú citované v práci. Napr. Březinová 2003, Březinová/Benediková 2003. Pri grafickom zobrazení nálezov na tabuľkách, predovšetkým ihlíc, postrádam kresbu prierezu predmetu.

Tieto formálne nedostatky sú však marginálne a neznižujú význam posudzovanej práce.

5. Návrh na udelenie titulu

Na základe predloženej práce navrhujem udeliť autorovi vedecko-pedagogický titul docent.

V Nitre, dňa 26.2.2016

doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.